

חללי הספינה "אגוז"

אלה תמונותיהם של 27 מחוז 43 המעמלים שטבעו על סיפון "אגוז". 22 נוסות נמצאו לאחר האסון, ובהם 32 שנים שהיו טמונות במרוקו, הובאו לישראל.

 י'קלין בן הרוש	 יגריאל בן הרוש	 המר בן הרוש	 רפאל בן הרוש	 מיר בן לולו	 סוזן בן לולו
 אליס בן לולו	 דאק בן הרוש	 דניו בן הרוש	 מרסל אדרי	 אנע אדרי	 דוזה אדרי
 אחרון סמן	 רבקה סמן	 חיים סמן	 חנינה אזולאי	 ניזל אזולאי	 יהודה דהאן
 חיים צופתי	 דוד אלקובי	 נסי אדרי	 פלורנס סמן	 נחמה סמן	 ניזל סמן
 מרדכי אדרי	 שרה אדרי	 חיים אדרי	חללי "אגוז" יובאו לקבורה בעוד 10 ימים י"י טקס וסמלים החליטה גם שכל הרצל בירושלים תוקם אנדרטה מיוחדת לזכר המעפילים. כבית העלמין העבאי בור הרצל החלו כבר אתמול כבוסר ליהודים חורש אחריהם, ב"ס לקבורה יתקיים טקס נוסף, גדול יותר. ועדת השירים לע"י חללי אגוז.		

הסיפור שלא סופר

טביעת מעפילי "אגוז"

בדרך לארץ המובטחת

הפדרציה העולמית של יהדות מרוקו

המועצה הציבורית להנצחת מעפילי "אגוז"
ארגון המשפחות טבועי "אגוז"

ערכה וכתבה: ד"ר עינת שושן-רפאלי
מנהלת מחוז צפון של הפדרציה העולמית של יהדות מרוקו בישראל

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

רציונאל:

התלמידים יחשפו לסיפור המעפילים שעשו את דרכם על גבי ספינת "אגוז" מחופי מרוקו לישראל ולא הצליחו להשלים את המשימה ולהגשים את החלום להגיע לחוף מבטחים ב-10 ינואר 1961.

אסון הטביעה של 44 המעפילים גרם לזעזוע עמוק במדינת ישראל ובעולם היהודי בכלל.

בעקבות המעפילים שלא צלחו את הדרך, החל הלחץ הבינלאומי על ממשלת מרוקו להתיר ליהודי מרוקו לעלות לארץ ישראל ולקחת חלק בבניין הארץ וביישובה. גופות חלק מהנספים הובאו לקבורה למדינת ישראל לאחר מאמצים כבירים בקרב השלטון במרוקו, ישראל וסם בן שטרית שפעל במשך עשר שנים בשם ראשי הממשלה (שמעון פרס ורבין) וכינס את "תנועת ביחד" שאיתרה את מקום קבורתם של החללים באל חוסיימה שבמרוקו במאי 1983.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

מטרות:

1. התלמידים יכירו את סיפור ההעפלה לישראל מפרספקטיבה רחבה – הרצון של העם היהודי לשוב לארצו ולחדש בה את חזונו.
2. התלמידים יבינו את קשיי המעפילים וקשיי הישוב העברי בא"י בתקופת המנדט הבריטי.
3. התלמידים יחשפו לסיפור ההעפלה של ספינת "אגוז".
4. התלמידים יכירו את סיפור העלאת עצמותיהם של 22 חללי "אגוז" מתוך 44 החללים ויבינו ערבות הדדית לאומית מהי.
5. התלמידים ייחשפו לסרטונים ולתמונות מתקופת ההעפלה.
6. התלמידים יתנסו בהכנת תוצר למידה לאור החשיפה לסיפור ההעפלה של ספינת אגוז.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

שאלות לתלמידים:

- כיצד יהודים הגיעו לארץ המובטחת – טרם הקמת המדינה?
- מהו מפעל ההעפלה על גבי ספינות לארץ ישראל?

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

ההעפלה הייתה תנועה לכניסה בלתי חוקית של יהודים לארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי משנת 1934 ועד הקמת המדינה ב-1948. את ההעפלה ארגן היישוב העברי דרך הים והיבשה ובשנת 1947 גם דרך האוויר. ההעפלה כונתה 'עליה ב' מאחר שנעשתה בד בבד עם העלייה החוקית לארץ אשר תאמה את תקנות ההגירה המחמירות של ממשלת המנדט הבריטי. ההעפלה היתה אמצעי נועז שבעזרתו היהודים פרצו את שערי ארץ ישראל דרך הים בספינות קטנות או גדולות, רובן ככולן ישנות שהביאו לחופי ארץ ישראל פליטים וניצולים יהודים מהעולם כחלק מהמלחמה והמאבק במדיניות הספר הלבן של המנדט הבריטי שאסר על הגירה יהודית ממדינות אחרות באופן חופשי והגביל את ההגירה והעליה היהודית לגבולות ישראל.

על כן, יהודים רבים החליטו להתארגן באופן שאינו חוקי ולממש את הרצון והכמיהה שלהם להגיע לארץ המובטחת.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

על כן, יהודים רבים החליטו להתארגן באופן שאינו חוקי ולממש את הרצון והכמיהה שלהם להגיע לארץ המובטחת.

האוניה הראשונה שהגיעה לישראל עם פליטים הייתה ב-1934 הספינה "ולוס", שהגיעו על גביה כ-350 מעפילים מחופי יוון.

משנת 1934 ועד הקמת המדינה הפליגו כ-140 ספינות מעפילים לחופי הארץ ומאחורי כל אחת מהן עומדים סיפורים מרתקים והתמודדות אנושית של המעפילים בניהם גברים, נשים וטף – התמודדות מעוררת השראה.

לפי ההערכות כ-2000 קורבנות היו בקרב המעפילים ופעילי ההעפלה אך מספרם המדויק לא ידוע. רבים טבעו למוות בדרכם לחופי ישראל ואחרים נפגעו במאבק מול הבריטים. פעמים רבות הבריטים לא איפשרו למעפילים להיכנס לחופי המדינה וסילקו אותם למקום מוצאם. כך שרבים עמדו מול החופים של ישראל – ראו את חופי המדינה ולא נכנסו אליה. דבר זה גרם למרד בקרב הישוב היהודי בישראל שניתן לראות בכרזות הבאות.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

ידיעות אחרונות

הישוב והעם בתפוצות הפגינו את הזדהותם עם גבורי ההעפלה

בגיברלטר כבר הוכנו מכונות יריה ונעשות ההכנות לבואם של המעפילים; גם בהמבורג מתכוננים; הנציב יסע לאנגליה לדיון על הגירוש בהודעה רשמית שפורסמה בלונדון ובירושלים על גורל מעפילי "יציאת אירופה תש"ז" נאמר –

המעפילים ישולחו לגרמניה

אם לא ירדו בצרפת עד מחר ב־6; – הממשלה מציעה לסוכנות לשגר שליח כדי לשכנעם לרדת; – דובר הסוכנות דוחה בתוקף הצעה זו; – הממשלה תלחם בכל האמצעים בעליה הבלתי־חוקית

העלאת אנשי "יציאת־אירופה" לחוף הגרמני נדחתה – בגלל הערפל

מורידים את מנהיגי המעפילים מן האניות הפגנות מחאה במחסות העקורים: ננקטו אמצעי בטחון גם באנגליה

המעפילים מובלים לחיפה

אחר התנגשות דמים בחופי רפיח

הרוג ועשרות פצועים. הממשלה מאשימה את העולים בשמוש בגז מדמיע ובנשק בעוד במל נעשות ההכנות לגירוש פנתה הנהלת הסוכנות ומפקדת ה"הגנה" ליור ועדת החקירה

החווה

הלוחמים ילחמו – המעפילים יעפילו !!! אנית מעפילים נוספת חותרת אל חופי הארץ!

רק אמש פרצנו את ההסגר הבריטי. מאות המעפילים שהורדו בחשאי ע"י תנועת המרי העברי כבר חיים חיים רגילים בישובים עבריים. ניצולי השואה הגיעו לחוף מבטחים. והיום – שוב חותרת ספינת מעפילים אל חופי הארץ. היא קרבה ובאה. תושבי תל־אביב נקראים לצאת בהמוניהם לקראת האניה ולקבל את המעפילים הבאים.

הספינה תעגן ביום רביעי 27.5.64 בשעה 9 בערב כהיכל התרבות בת"א

שושנה דמארי
יונה עטרי
אורי זוהר
שמעון ישראלי
ורב החובל עמיקם גורביץ

יעלו בפני הנוכחים את קורותיהם של המעפילים. ילדו אותם – מקהלת ירושלים; להקת הזמר ליד בית רוטשילד ותזמורת סימפונית בניצוחו שר שמעון כהן.

בוז להי ווט...
לספר יסן!
הלבן וק...
פתחו ובא...
השערים למו...
ב

סרטון ספינת המעפילים "פריטה":

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

היום אנחנו רוצים להתרכז בסיפור של ספינת "אגוז".
האם שמעתם על ספינת המעפילים "אגוז"?
מה שמעתם?

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

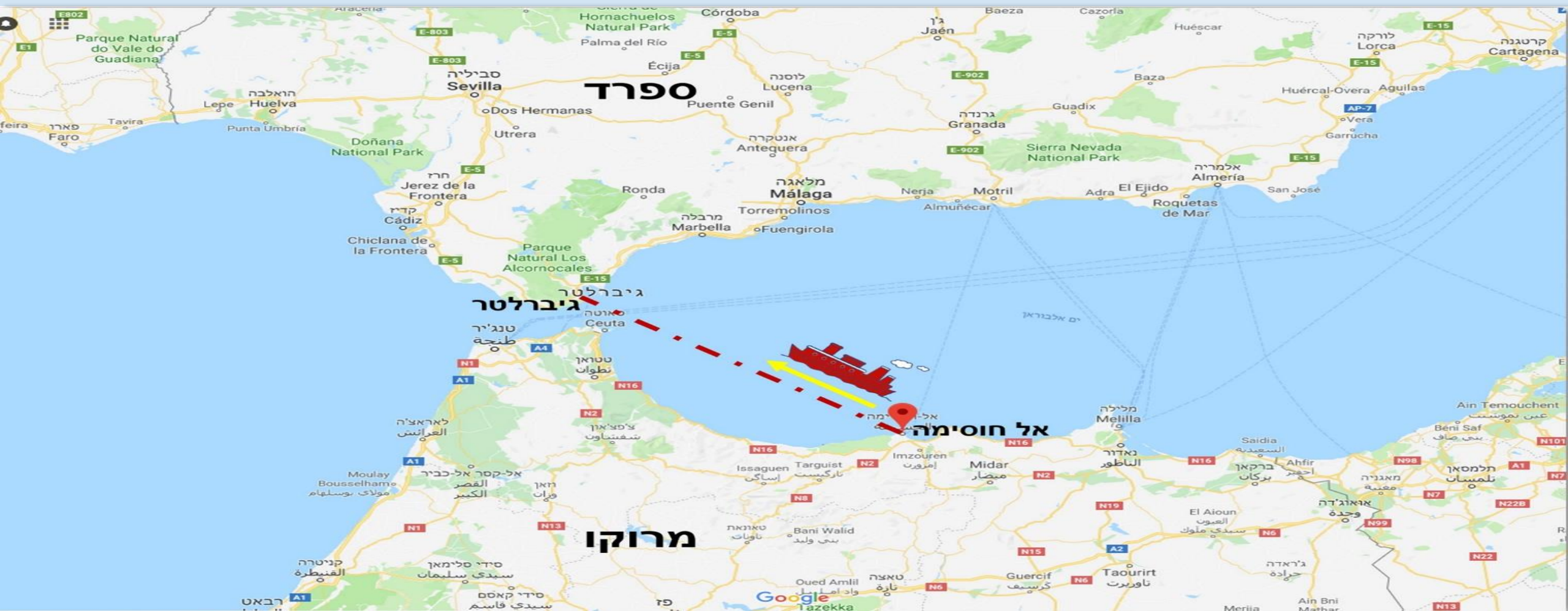
אגוז הייתה ספינה ששימשה לעליית יהודי מרוקו למדינת ישראל, תוך יציאה מארצם בניגוד למדיניותה, שאסרה עליית יהודים לישראל. הספינה פעלה בחשאי, ונודעה בעקבות טביעתה בלילה שבין 10 ל- 11 בינואר 1961 ואובדן כל 44 נוסעיה.

בשנת 1956, לאחר מאבק לאומי ממושך, קיבלה מרוקו את עצמאותה מצרפת. לאחר עצמאותה, מרוקו אסרה על עליית יהודים לישראל, ובמשך השנים 1956-1961 העלייה ממרוקו נערכה באופן חשאי, בעיקר באמצעות המחתרת היהודית במרוקו. היהודים נאלצו לעזוב את בתיהם בחשכה, לעלות על ספינות ליעדים אירופאים ומאירופה להמשיך לישראל. בצורה זאת עלו כ-30,000 יהודים במהלך תקופת העלייה החשאית.

הספינה שנשכרה על ידי המוסד נהגה מחוץ אל חוסיימה שבמרוקו לגיברלטר ומשם היו ממשיכים העולים לישראל. על הסיפון היו לרוב כ-40 עד 50 עולים.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוד" בדרך לארץ המובטחת

מסלול הפלגתה של "אגוד"

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

בלילה שבין ה-10 ל-11 בינואר 1961, בפעם ה-13 שבה עשתה הספינה את דרכה לגיברלטר, בעיצומה של ההפלגה, טבעה הספינה ככל הנראה עקב עליה על שרטון ויחד עימה טבעו 44 מעפילים שמחציתם היו ילדים, אלחוטן ואיש צוות ספרדי. היחידים ששרדו היו 3 מאנשי הצוות הספרדים שברחו בזמן הטביעה בסירת גומי לחוף מבטחים, בינהם הקברניט של הספינה.

22 גופות נפלטו לחופי מרוקו ועוד 22 נמצאות עד היום במצולות.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

אסון טביעת "אגוז" היה זרז להשגת הסכם ליציאת יהודים ממרוקו, בתנאים מסוימים - ממשלת ישראל נאלצה לשלם כופר בעד כל יהודי לממשלת מרוקו, והעלייה נערכה באמצעות ארגון היא"ס שאינו ציוני דרך מסלול שאינו נסיעה ישירה לישראל, אלא עובר בתחנת ביניים. עד 1964 יצאו ממרוקו כ-80 אלף יהודים במבצע יכין, מרביתם הגיעו לישראל.

הסיפור שלא סופר – סרטון טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

סם בן שטרית ניסח בשנת 1980 פניה מנומקת לממשלת ישראל שתכיר באופן ממלכתי בחללי מעפילי אגוז שטבעו בדרכם לארץ ישראל. בנוסף פעל כשליחם של המשפחות השכולות ונציגם של ראשי ממשלות ישראל (יצחק רבין, שמעון פרס ויצחק שמיר) מול מלך מרוקו חסן השני בכדי שזה יסכים להעביר את עצמות החללים לישראל. ב-14.12.1992 לאחר שיחות ושליחויות רבות הצליח בן שטרית בסיוע הממשל המרוקני והישראלי להעלות את העצמות ממרוקו לקבורה ממלכתית בישראל.

בן שטרית המשיך לפעול למען יהדות צפון אפריקה ואף הקים את הפדרציה העולמית ליהדות מרוקו.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

מבצע – איילת השחר

מאמצים עילאיים ואינטנסיביים שהשתרעו על פני עשור בשנים ברחבי העולם, חבקו ראשי מדינות וארגונים בינלאומיים, ראשי קהילות יהודיות ואישי רוח, הביאונו סוף סוף אל היעד הנכסף: עצמותיהם של 22 המעפילים-חללי "אגוז", הועלו ממוקם קבורתם באל-חוסימה שבמרוקו למנוחת עולמים בירושלים. זאת ירושלים, עליה חלמו ובדרך אליה קיפחו את חייהם. משימה, שהחל בה מנחם בגין ז"ל, עת נענה לפנייתנו והממשלה בראשותו, בהחלטתה מס' 300 מיום 28.12.80, נתנה הכרה ממלכתית לחללי "אגוז" וקבעה יום טביעתם כ"יום לאומי למחתרות ולהעפלה מצפון אפריקה". ב-2 בדצמבר 1992, בשעה 20:50, נחת מטוס מלכותי מרוקני בשדה התעופה בלוד. המטוס עשה בטיסה ישירה וראשונה מסוגה, כשהוא מלווה בראשי הקהילה היהודית שבאו לחלוק כבוד למעפילים, וארונות 22 המעפילים איתם שהובאו למנוחת עולמים בהר הרצל.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

14.12.92 ידיעות אחרונות

22 החללים מהספינה „אגוז” יובאו היום למנוחות בירושלים

בהלווייה הממלכתית ישתתפו נציגיה הרשמיים של יהדות מרוקו □ שיבושי תנועה כבדים צפויים משעה 11:15 עד 13:00 בדרך לירושלים

מאת צבי זינגר ודורון מאיר, מחבי ידיעות אחרונות

22 חללי הספינה „אגוז”, שעצמם תרמו תרומה אדירה בבריכתו ובאדי שורר של זמן מלך מרוקו, יובאו היום לקבורה בטקס ממלכתי מלא בשעה 13:00 בבית הקברות ברר היציל בירושלים.

בהלווייה צפוי השתתפותם של נשיא המדינה, ראש הממשלה, שרים, א"י ציבור ונציגיה הרשמיים של יהדות מרוקו.

המחווה של המלך לא
היותה פוליטית אלא
הומניטרית – אבל
ברור שיש לכך גם
משמעות פוליטית

מרוקו בישראל, ובראש סרג' בדרונג, נשיא הקהילה היהודית במרוקו, וסגנו, רוברט אסתר.

במסגרת עיתונאים שהתקיימה אתמול בירושלים, לקראת ההלוויה, נמסר, כי כל 22 החללים, שעצמותיהם הובאו לארץ, חזרו על לוח ששי ההודון על-ידי הרבנות הראשית.

ראש הקהילה היהודית במרוקו, וז"ל, המשיכו בדרך למלך חסן השני.

החלל 77

ראשי המדינה וראשי הפדרציה העולמית ומשפחות חללי "אגוז" באזכרה ממלכתית בהר הרצל, ירושלים.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

מנוחת עולמים
לחללי "אגוז"

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

הנצחה

המועצה הציבורית להנצחת מעפילי "אגוז" נטלה על עצמה להנחיל את סיפור חייהם של חללי אגוז ואת חלקה של יהדות צפון אפריקה בעליה, בהעפלה ובהגנה על גבולות הארץ.

הפדרציה העולמית של יהדות מרוקו מקיימת בכל שניפיה מרמת הגולן ועד אילת ובתפוצות "ערבי זיכרון" לחללי "אגוז" במעמד אבות העיר ורבנים.

רחובות רבים בישראל קרואים על שם מעפילי אגוז.

אנדרטאות נמצאות בערים: אשדוד, חצור, טבריה ודימונה.

בשנת 1999 הפיק הערוץ הראשון **סדרה** בת 3 פרקים שמגוללת את סיפור חללי אגוז.

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

**הדלקת נר זיכרון לזכר מ"ד מעפילי "אגוז" שטבעו בכ"ג בטבת (10.1.1961)
בדרכם לארץ ישראל ממרוקו**

דינה (דניז) בן הרוש	מאיר אזולאי	בבר אדרי
ז'קי דדון	רחל אזולאי	אנט אדרי
דוד דדון	שלום אזולאי	חיים אדרי
דניאלה דדון	אלברט אלמליח	מרדכי אדרי
יהודה דהן	מסודי אלמליח	מרסל אדרי
אסתר ליברטי	סוזן אלמליח	נסים אדרי
גיזל ממן	שמעון אלמליח	ארוזה אדרי
אהרון (הנרי) ממן	עליה אלמליח	שבא אדרי
חיים ממן	יצחק אלמליח	זוז'ו אזולאי
פלורנס ממן	דוד אלקובי	חנינה אזולאי
רבקה ממן	גבריאל בן הרוש	יפה אזולאי

הסיפור שלא סופר – טביעת מעפילי "אגוז" בדרך לארץ המובטחת

פעילות הנצחה:

הנכם מתבקשים להכין שיר, פלקט, קריקטורה, מכתב, רעיון להנצחה שעיקרו חללי מעפילי "אגוז".
את העבודה יש להכין בזוגות ואת התוצרים להציג ולשלוח לתחרות תוצרים שעיקרם:
הנצחת חללי אגוז בסימן ערבות הדדית.

את התוצרים / תמונות מהפעילות יש לשלוח בסריקה למייל:
ei0509000408@gmail.com
לפדרציה העולמית של יהדות מרוקו

↩ עליכם לצרף את התוצרים ושם התלמידים, בית הספר ואיש קשר.

